

G á s p á r C s a b a L á s z l ó

Telített tér

/ A Sallai Géza osztály kiállítása

Kő Pál egykori műtermében vagyunk. A falak csupaszok, a terem üres, pontosabban az üresség telítettségét árasztja, mert hiányt mutat, egy egykor eleven alkotó élet hiányának lenyomatai látszanak a falakon, és érződnek a teremben. Nem semmit látunk tehát, hanem valakinek, egykor létezőnek a hiányát. Mi a különbség a hiány és a semmi között? Nézzük a szavak igei alakját: mit cselekednek? A hiány a hiányzik valami/valaki; a semmi a megsemmisít igében végzi el azt, amit jelöl, s amire képes. A hiány vágyat fakaszt az után, ami hiányzik; a semmi pusztít, felfal mindent. A hiánynak van előzménye, mégpedig a hiányzó egykori jelenvaló, ami pozitívum. A hiány utal arra, aminek nyomán előállt, és amit ezért felidéz vagy megidéz. A semminek nincs sem előzménye, sem következménye, maga a tiszta negativitás, pontosabban még csak az sem, mivel a negativitás is valamiféle tagadható létet, pozitivitást

feltételez. A semmi azonban semmi. Se nem tagadás, se nem állítás, nem idéz fel semmit. Semmi nem vezet el hozzá, nincs előzménye, és semmi nem következik belőle, nincs következménye. Rendíthetetlenül áll önmagában, és elégséges önmagának. Ebben az értelemben csak egyetlen egy van hozzá fogható: Isten. Isten és a semmi. A hétköznapi beszéd a dolgokkal telített realitásban itt-ott előálló üres helyeket nevezi semminek, holott azok valójában hiányok, és ekként megrajzolják azt, aminek a helyén állnak.

Mire utal, mit idéz meg egy műterem üressége, ha azt hiánynak, nem pedig semminek tapasztaljuk? A műteremben alkotó embert és az alkotás tevékenységét. Ebből következik, hogy mi a leghitelesebb betöltése egy műteremben tapasztalható hiánynak. A hiány, már tudjuk, valaki jelenlétének a negatív módusza, aki a hiányban, mégpedig a saját hiányaként személyes hiányában van jelen. Egy alkotó

A SALLAI osztály: Zerge Lenke Vivien, Szabó Márton, Kiss Zoltán, Görbe Adrienn, Szabó Menyhért, Ámmer Gergő, Sallai Géza, Éliás Ádám, Juhász Éva, Szunyog Júlia, Parada Zoltán.

Farkas Panna / Fotórétegek

személynek a hiánya is személyes. A személyt nem lehet pótolni, a személy egyszeri és szinguláris, csak önmaga képes betölteni önnön hiányát. Ám a személy hiányával előállt tevékenység hiányt meg lehet tölteni ugyanazzal a tevékenységgel, mely egykor birtokba vette ezt a teret. A személyt már hiába várja a terem, hiánya végleges; a tevékenység, az alkotó munka azonban folytatható – és folytatandó, hogy ismét megteljen a terem, feltöltődjön a hiány olyan tartalommal, ami nem pótolja az eredetit, hanem tisztelettel, de a saját jogán a helyére lép, s így egyszerre folytatás és új kezdet: megjelennek személyes alkotók, és velük és általuk ismét megjelenik az élet mint művészet.

Ez az életjel a most megnyitott kiállítás.

Kiállítás megnyitó - Pilinszkyvel

„A valóságról

sokat beszélünk és írunk, lényegét mégse tudjuk megragadni. Sokan a valóságot hajlamosak össze téveszteni a tényekkel, holott a kettő nem ugyanaz. Hiszen egész emberi kultúránk legmélyebb erőfeszítése épp ebben rejlik: a pusztá tényeket kívánja elvezérelni a valóság (realitás) elíziumi mezőire.

Ezt cselekedjük, amikor imádkozunk. Istennek fölmutatjuk úgy, ahogyan látjuk és birtokoljuk a világot, s várjuk, hogy e megemészthetetlen, sértő, szegletes és ellentmondásos valamit lakható, gyengéd és harmonikus egésszé változtassa át – anélkül, hogy bármit hozzátenne vagy elvenne belőle. Az imádság

ott kezdődik, ahol a tények véget érnek. Ahogy a művész munkája is. Amikor Van Gogh megfest egy virágzó fát vagy bármi más, vásznán és alkotó ihletében azt a paradicsomi állapotot kívánja visszahódítani, amikor a tények még makulátlan realitások voltak. Az „ő fái” attól szépek és valóságosak, mivel a paradicsom földjébe gyökereznek, s ágaikban a teremtés ereje nyilvánul meg. Az ember valóságsumját a kihűlt tények sose elégítik ki. A tény a valóságnak küszöbe, megmerevült fölszíne csupán. A valóság, ami felé mi vágyakozunk, épp e fölszín mögé van befalazva. (...)

Az igazi misztikusok valójában hiperrealisták. Nem elszakadni kívántak a valóságtól, hanem ellenkezőleg, visszatalálni forró magjába, centrumába. A pusztá felszín szükségyszerű hidegségéből, megosztottságából, számkivetettségéből a valóság oszthatatlan szívébe.” (716–717)

Egy lírikus naplójából

„(...) Időben, térben, a testiesség és az anyagiasság kísértései közepette élő ember, tulajdonképpen so-hase valósul meg igazán koncentráltan. Szétszóródik a paradicsom utáni korszak földhözragadt talajtalan-ságában. Nos, a művészet mintha ennek az elvesztett megtestesülésnek lenne méterről méterre való visszahódítása. Egy igazi arckép mintha a megfestett arc isteni változata, Cézanne almái mintha a kerti almák isteni koncentrátumai, Van Gogh cipőí mintha a művész valóságos bakancsainak beteljesítése

Szunyog Júlia *Új nimfa* című gyékénytorzója a kiállításon.

volnának. Igen, nekem úgy tűnik, mintha a művészet a puszta egzisztálásból a beteljesülő realitásba, világunk nihiltől föllazult parcelláiról a megtestesülés bizonyosságába kalauzolna. (624)

Egy lírikus naplójából

„A művészet sose 'egyenes közlés', mint egy matematikai tétel, egy filozófiai igazság, egy konkrét tett vagy egy üzleti levél. A küldönc, aki egy határozott céllal közvetít egy határozott üzenetet, mint szimbólum, semmiképpen se a költészet, a költő, a művész szimbóluma. A művészet: séta. Az alkotó művész – szemben a küldönccel – a magányos sétálóhoz hasonló, kinek nincs ugyan semmi konkrét föladata, de épp ezért „minden eszébe juthat”, épp ezért gondolatait szabadon rendelkezésére bocsáthatja a mindenségnek. A művészet ily módon a mindenség híradása, s a művész a mindenség, az univerzum küldönce. (...)

Minden művészet: világmodell. Az „egészről” készült híradás.”

Közbevetőleg, nem mindenki gondolja így, mint Pilinszky. Nemes Nagy Ágnes nem a teremtés csodáját észleli Valóságként a tényekre szabdalt létezés mélyén, hanem ellenkezőleg, valami félelmetes formátlanságot, amiből az értelmességre vágyó ember metsz ki egy-egy szeletet, és formál belőle otthont testi-lelki-szellemi, egyszóval emberi élete számára:

Nemes Nagy Ágnes: A formátlan

A formátlan, a végzetlen.
Belepusztulok, míg mondatomat
a végtelenből elrekesztem.
Homokkal egy vödörnyi óceánt
kerekítek el a semmi ellen.
Ez a viszonylagos öröklét
ép ésszel elviselhetetlen.

Folytassuk Pilinszkyvel! „Szemben a tudományok bizonyított részigazságaival, a művészet a bizonyíthatatlan egész kifejezése. De attól, hogy bizonyíthatatlan, nem kevésbé reális. Míg a tudományos igazságot pillanatról pillanatra, lépésről lépésre a logika szabja meg, a művészet mondatról mondatra, ecsetvonásról ecsetvonásra, kalapácsütésről kalapácsütésre választás gyümölcse. Csodája mégis az, hogy nagy és érvényes alkotásaiban mégse hat önkényesnek, hanem olyan egyetemes igazságot közvetít, mely attól, hogy bizonyíthatatlan, semmivel se kevésbé reális. Ellenkezőleg. Meggyőzőbb minden bizonyított realitásnál: a teljesség lélegzetvétele.” (647–48)

Lélegzetvétellel ez a kis kiállítás is, lélegezzenek vele és általa!

Az idézetek forrása: Pilinszky János: Publicisztikai írások.
(Szerk. Hafner Zoltán) [»Osiris Klasszikusok«] Osiris, Bp., 1999.

Epreskert, 2021. december 7.

Fotó: Gabelics Antal / MKE